

hláskaa

ročník XXI, 2010, č. 4

K podobám obytného paláce na hradě Nístějce

Přemysl Špráchal

Krkonošskému středověkému hradu Nístějce (cca 480 m. n. m., okr. Semily) byla v minulém půlstoletí (1955 – 2005) věnována odborná pozornost řídce, pouze třemi výzkumy. Největší podíl zkoumání byl věnován paláci a přestože nešlo o nijak rozsáhlý průzkum, dá se říci, že co dodnes po archeologické stránce o hradu víme, pochází ze zjištění z roku 1958. Tento předobraz poznání hradu také přinesl několik nepřesností, které se v odborné literatuře směle přenášejí podnes.

Tento příspěvek je však zaměřen výhradně jen na nejzazší skalní blok s hradním palácem.

Komunikace mezi dvěma bloky

Zadní hrad nístějského hradiště, kde se palácový obytný objekt nacházel, je tvořen poměrně masivním skalním sukem se sráznými stěnami. Patrně ze strategických důvodů došlo k jeho umělému rozdělení na dva bloky relativně mělkým pseudopříkopem. Tento příkop, resp. umělé předělení, totiž není obranným prvkem jak jej známe z jiných lokalit, ale svou funkcí navádí pocit spíše jakési symboličnosti nebo druhotné užitelnosti. Pravděpodobně měl také za úkol plnit jinou funkci než úplně izolovat oba skalní bloky, jak je patrné z nedokončeného tesání k patě skály. Vlastní komunikace mezi oběma bloky a zadního hradu s nádvořím však není zcela dořešena pro nedostatek odborného výzkumu. Přesto se všichni autoři patřičné literatury shodují na vnitřním komunikačním řešení zadního hradu pomocí můstku spojujícího oba skalní bloky, což se také na první pohled zdá logické.

Většinou je můstek hypoteticky veden v úrovni podlažního horizontu, čemuž by také odpovídala i srovnatelná výška obou plošin. Oproti tomu jej třeba R. Vojkovský nezvykle interpretuje jako součást průchodu mezi střešním zakončením lemu cimbuřím dvou objektů (obr. 1). Analogii s Vojkovského verzí paláce s cimbuřím bychom nejbližše hledali v 23 km vzdušnou čarou vzdáleném hradu Chojníku (dříve Kynast, poblíž obce Sobieszów v Dolním Slezsku) na severní straně Krkonoš. To by řešilo jednak problém nevýrazné hloubky oddělujícího „příkopu“ a zvyšovalo tak jeho účinnost, a na druhé straně by se tím přístup do vlastního paláce částečně vyhýbal sklepení (tzv. cisterně), které se neprakticky nacházelo v úzkém průchodu hned za vstupem (viz dále).

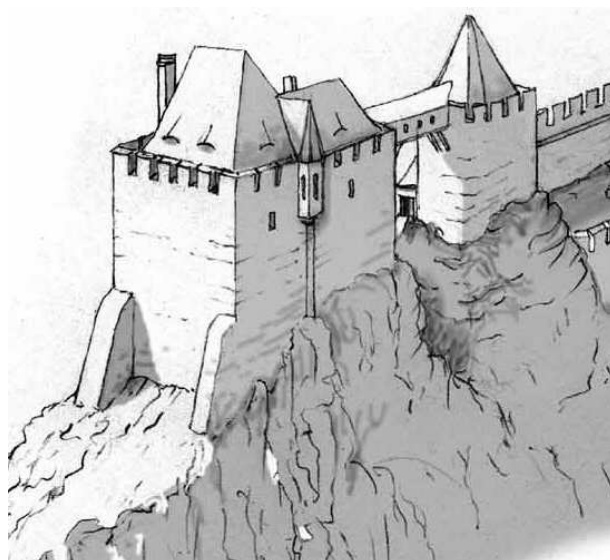
Originální hypotetická rekonstrukce paláce zakončená cimbuřím vychází z předpokladu, že si částečně izolovaný palácový komplex musel v případě napadení hradu v otázce obrany vystačit sám i bez hlavní bergfritové věže. Ta byla schopna svou pasivní obranou zaštitit pouze útok ze severozápadní přístupové partie, nikoliv však zabránit útoku z přední části vnitřního hradu.

O jisté uzavřenosti a existenční samostatnosti zadního hradu s palácovou budovou nemůže být pochyb, již ze samotného charakteru dispozice hradiště. V tom se také téměř jednoznačně shodne mj. i odborná literatura.¹⁾ L. Svobodu to dokonce svedlo k poněkud absurdnímu zařazení Nístějky mezi hrady s plášťovou zdí.²⁾

Pokusy o hmotovou rekonstrukci paláce

V minulých desetiletích bylo vypracováno několik hypotetických podob vzhledu celého hradu včetně různého řešení palácové budovy, pročež by bylo vhodné se zde o nich alespoň krátce zmínit.

Pravděpodobně nejstarším pokusem o hmotovou rekonstrukci hradu je plastický model V. Hladíka z let 1954 – 1955 vystavený ve Vlastivědném muzeu ve Vysokém nad

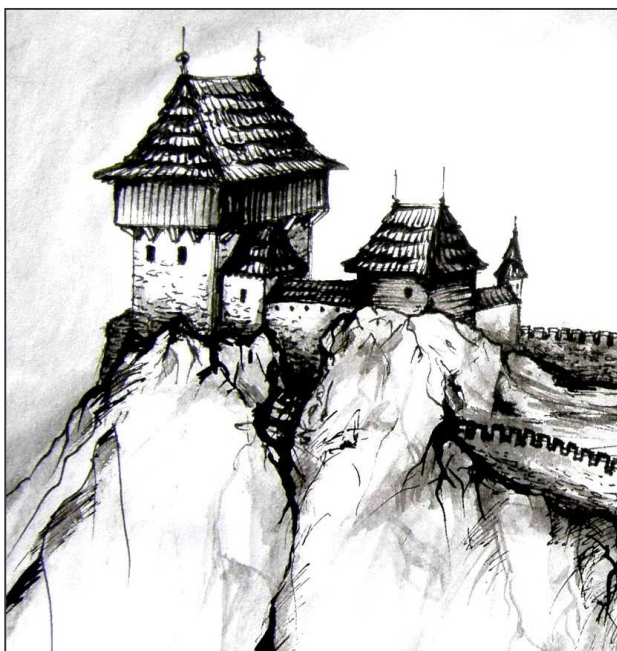
Obr. 1: Nístějka, zadní hrad (kresba R. Vojkovský 2001).

Jizerou, jemuž dělal dlouhá léta ředitele. Dodnes mu lze vytknout jen nepříliš detailů (obr. 2).

Nedlouho nato (1958 – 1959) vypracoval vlastní návrh také ředitel libereckého muzea, archeolog dr. J. Kaván. Jeho verze již méně respektovala půdorys celého hradíště, o to přesnější je odborné zaměření právě hradního paláce (obr. 3), kam také soustředil svůj archeologický výzkum.

Ostatní podoby vzhledu paláce ve stávající literatuře nijak nevybočují ze vzhledu prezentovaného J. Kavánem v letech 1959 – 1979 nebo přímo užívají jeho kresebnou rekonstrukci.

Pro zajímavost můžeme ještě uvést proporčně a situačně nezdařilé rekonstrukce studentů archeologie P. Malinského a V. Krátké³⁾ nebo podobu v současné době šířenou Sdružením pro záchranu hradu Nístějky na informačních cedulích.

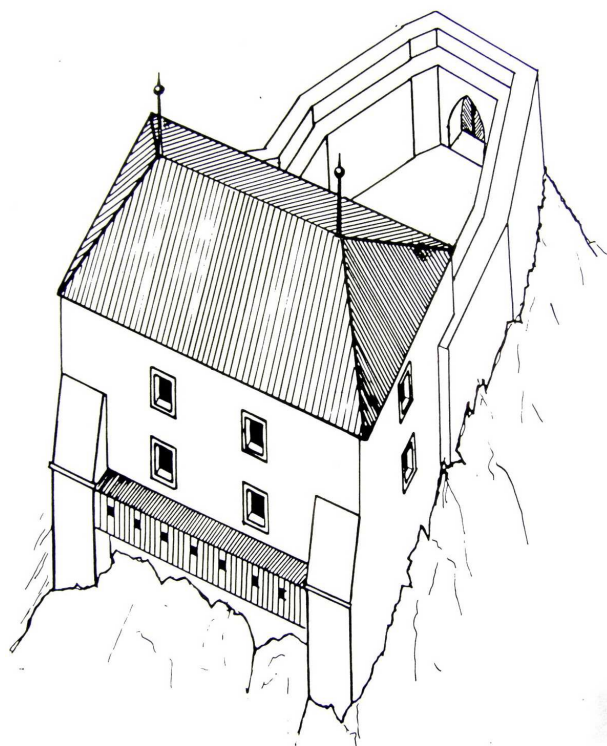
Obr. 2: Nístějka, zadní hrad (model V. Hladíka překreslený J. Špráchalovou 2000).

Záhada ozdobných oken

Dnes sice na Nístějce nenalezneme žádné architektonické detaily umělecké hodnoty, podle nichž by bylo možno určit přesnější dataci hradu, ale téměř legendární se stala již památná věta prof. Aug. Sedláčka, že „před lety bylo na paláci viděti ozdobná okna, ale ta od mládeže bujně otlučena“.⁴⁾ V současné době ani nelze určit, kde se alespoň přibližně mohla okna nacházet. Osobně se o uvedených informacích domnívám, že i profesor Sedláček ve své době již vycházel pouze z konstatování znalých obyvatel hradního okolí, než že by byl přímým svědkem existence pozůstatků těchto oken, pokud někde neležela volně pohozená ostění.

R. Vojkovský tato okna ztotožnil s architektonickou výzdobou písemně nedoložené hradní kaple, kterou hypoteticky situoval do severovýchodní části hlavní palácové budovy.⁵⁾ Tomuto tvrzení by mohl nasvědčovat i stav pozůstatků budovy za posledních zhruba sto let, ověřitelných pomocí fotografické dokumentace.

Kolem roku 1900 vzniklo několik snímků hradu. Většina z prvních fotografií byla zveřejňována formou obrazově dělených okénkových pohlednic, často i s opakujícím se tímtéž záběrem (v letech 1898 – 1909 bylo vydáno se záběrem hradu minimálně 8 druhů pohlednic). Autorům bez

Obr. 3: Nístějka, palác (kresba J. Kaván 1961).

výjimky bohužel stál za vděk jen záběr relativně zachoválejšího torza bergfritu. Přesto vznikly minimálně dva snímky celého hradíště – jeden na konci 19. století, vystavený roku 1895 na Národopisné výstavě Československé v Praze a druhý o několik let později na počátku 20. století. Ve srovnatelné době druhého snímku – tedy z prvního desetiletí 20. století, existuje ještě záběr paláce od mostu, stojícího přímo pod hradem. Tuto nevelkou kolekci dokumentačně vhodného materiálu obohacují ještě dvě celková vyobrazení K. Liebschera (1851 – 1906).

Z porovnání těchto vyobrazení se současným stavem zřícenin paláce vychází najevo vysoká pravděpodobnost správnosti Vojkovského lokalizace oněch „záhadných ozdobných oken“, zmíněných A. Sedláčkem. Na severovýchodní straně přivrácené k Jizeře lze zaznamenat celkovější zachovalost základového zdiva, které bývalo mnohem vyšší. O jeho destrukci jsme zpraveni vesměs ze zdrojů dr. Kavána.⁶⁾ Částečnému narušení a poškození zdiva na této straně dopomohli především dělníci z hradské továrny.

Dřevěný pavlačový ochoz

Na základě otvorů po trámech ve zdi mezi opěrnými pilíři paláce zde měl být údajně vestavěn dřevěný ochoz.⁷⁾ Tuto informaci nejspíš nebude nutno složitě dezinterpretovat. Se vši pravděpodobností se nejednalo o otvory po trámech ochozu, ale vzhledem k jejich malému průměru a nepravidelnému rozložení šlo spíše o otvory po dřevěné stavební lešeňové konstrukci. Navíc by dřevěný ochoz svým propojením s palácem, zanedbatelnou výškou na dosah od země a snadnou hořlavostí přímo ohrožoval bezpečnost této nejstřeženější části areálu. Proto bude nutné existenci takového ochozu zamítnout.

Od této teorie později nejspíš upustil i sám dr. Kaván, protože oproti původním rekonstrukcím paláce z let 1959, 1961 na již mírně pozměněných podobách z roku 1979 tuto pavlač nezakresluje.⁸⁾

Nevyužitá sklepní prostora

Nístějský palác byl nevelká budova obdélného půdorysu s přistavěnou obvodovou hradbou kolem přilehlého nádvoří přibližně trojúhelného půdorysu. Pro absenci stavebního místa na prostorově omezeném skalním bloku bylo nutné palác dispozičně řešit věžovou budovou. Předpokládají se minimálně tři podlaží. Z důvodu takto vysokého paláce byla jeho nejdelší vnější strana na jihovýchodě zajištěna dvěma nestejně širokými pilíři, které jsou dodnes nejspecifičtějším a stále

Obr. 4: Nístějka, opěrné pilíře paláce z jihu (foto autor).

dominantním prvkem zříceniny hradu (obr. 4).

Nejspodnější sklepní prostoru paláce tvořila příčkou dělená 160 cm vysoká místnost, jejíž podlaha a částečně i stěny sestávaly z původního skalního podloží. Tato prostora však nebyla nikdy za existence hradu využita a provedený archeologický výzkum zde potvrdil pouze do 20 cm silnou

vrstvu odštěpků stavebního materiálu ze stavby sídla.⁹⁾

Pro některé badatele bylo toto zjištění příčinou údivu. Přesto se domnívám, že důvodem pro takovéto „mrhání“ místem bylo zajištění plnohodnotné obytné místnosti, pro kterou se tento stísněný sklep příliš nehodil. Proto se první podlaží snížilo na úkor sklepa, čímž se docílilo mírného rozšíření a samo se tak částečně stalo jakýmsi suterénem. Bezpřístupově uzavřený sklep se tak vlastně stal jakousi tepelně izolační vrstvou k oteplení paláce, jehož výhřevnost ve vyšších patrech už zajišťovala archeologicky doložená kachlová kamna.

Vstup do prvního suterénního podlaží byl veden z předpalácové plošiny po mírně klesajícím schodišti, jehož zahloubení je dodnes patrné. Nabízí se domněnka, že do druhého podlaží se vstupovalo z téže plošiny přímým vstupem, případně po několika stupních. Komunikace mezi dalšími podlažími byla bezpochyby řešena vnitřními schodišti.

Problematika odkrytého nádvoří před palácem

Poslední zdánlivě neproblematickou partií je plošina s vytesaným lahvovitým prostorem před palácem. Dr. Kaván jej ztotožňoval s cisternou pro jímání dešťové vody a z toho důvodu řešil stavební podobu této části hradu prostým otevřeným nádvořím, chráněným pouze obvodovou zdí,¹⁰⁾ jak je vidět na obr. 3. I když po této zdi není nikde ani náznak, její šířka byla určena na cca 2 metry.¹¹⁾

Při druhém výzkumu roku 1972 byla dokonce zjišťována propustnost vody této tzv. cisterny.¹²⁾ Přesto se od funkce údajné cisterny v posledních letech upouští a na základě nových studií se její úloha přičítá spíše skladovacímu charakteru, popřípadě obilnici. Ovšem hypotetický

Obr. 5: Nístějka, pohled z okraje paláce přes domnělý příkop na druhé skalisko (foto autor).

„vzhled nádvoří uzpůsobený odchytu dešťové vody“ přetrvává opisován v odborné literatuře dodnes.¹³⁾

Důvodem, odporujícím možnosti otevřeného nádvoří, je mj. také prostá skutečnost, že celá předpalácová plošina není fyzicky uzpůsobená k odvádění dešťové vody žádným patrným sklonem ani odvodňovacím dražovaným systémem.

Takovéto nádvoří poměrně malých rozměrů, obezděné masivní hradbou na nepropustném podloží, by se brzy jistě proměnilo v plavecký bazén. Nezastřešenost nádvoří by pak také byla příčinou zatopení lahvovitého sklepení (ještě hůře obilnice) zatesaného do skalního podloží a stejně tak by zapříčinilo vytopení spodního patra paláce, do kterého vedlo schodiště klesající právě z úrovně tohoto nádvoří.

Nezbude do budoucna, než zamítnout tuto neopodstatněnou podobu vzhledu přední části paláce a nahradit ji standardním zastřešeným prodloužením hlavní palácové budovy.

Obr. 6: Nístějka, pohled do paláce – na spodu je nevyužitý sklep a obvodní zdi paláce, vyšší místa v rozích jsou opěrné pilíře (foto autor).

Poznámky: 1) Durdík, T.: Ilustrovaná encyklopedie českých hradů. Praha 1999, s. 380; Prostředník, J.: Záchranný výzkum hradu Nístějky v Krkonoších. In: Castello-logica Bohemica 10. Praha 2006, s. 388; Vojkovský, R.: Byli jsme na Nístějce, Posel zpod Žalého 3/2002, s. 21, a další. 2) Svoboda, L.: O plášťových hradech. In: Archaeo-logica historica 20. Brno 1995, s. 355 – 388. 3) Malínský,

P. – Krátká, V.: Hrad Nístějka, hrad Štěpanice – pokračování studentské vědecké práce, Posel zpod Žalého 6/1992, s. 6. 4) Sedláček, A.: Hrad, zámky a tvrze Království českého X. Praha 1895, s. 299. 5) Citace v pozn. 1. 6) Vyplyvá to ze soukromé korespondence mezi amatérským archeologem V. Šaldou a dr. Kavánem. 7) Kaván, J.: Příspěvek k založení hradu Nístějky, Zpravodaj Severočeského muzea, Liberec 1955, s. 10; v letech 1959 – 1961 tuto pavlač zakresloval na rekonstrukcích. 8) Kaván, J.: Hrad Nístějka,

Krkonoše 2/1979, s. 19, 20. 9) Kaván, J.: Středověké kachle a keramika z hradu Nístějky, Sborník Severočeského muzea, Historia 2, Liberec 1959. 10) Citace v pozn. 9, s. 31. 11) Úlovek, J. – Fišera, Z.: Hrad Nístějka, Z Českého ráje a Podkrkonoší 14. Semily 2001, s. 46. 12) Weber, V.: Vysoké nad Jizerou, okr. Semily. In: Výzkumy v Čechách 1972. Praha 1975, s. 198 – 199. 13) Citace v pozn. 11; citace v pozn. 1; Fišera, Z.: Skalní hradby zemí Koruny české. Praha 2004, s. 156; druhá citace v pozn. 1.

Kdo byl rytíř Kamrovec?

Jiří Jánský

Z iniciativy občanského sdružení Terra Tachovia se oživuje tzv. Zlatá cesta (Goldene Strasse), komunikace, která ve středověku spojovala Prahu s Norimberkem. V úseku Tachov – Bärnau byly osazeny tzv. milníky, vlastně pomníky, připomínající významné postavy s ní spojené. Je jich osazeno již pět – Karel IV. v Tmrové, Jan Lucemburský v Tachově, sv. Vojtěch na křižovatce turistických tras u hájovny Obora, mistr Jan Hus v Bärnau a rytíř Kamrovec na lokalitě Rychta. Poslední z nich je ve srovnání s ostatními v obecném povědomí osobností takřka neznámou. Kdo vlastně byl tento rytíř symbolizovaný na pomníku zatím „anonymním“ erbem?

O udatném rytíři Kamrovci píše kronikář Bartošek z Drahonice v souvislosti s památnou bitvou u Tachova 4. srpna 1427, v níž pátá křižácká výprava proti husitům utrpěla naprostou porážku od polních vojsk vedených Prokopem Holým.¹⁾ Bitva u Tachova však v pravém slova smyslu ani bitvou nebyla, neboť křižáci začali prchat už po zprávě, že se Prokop Holý blíží. Situaci se pokoušel zachránit vůdce křižácké výpravy kardinál Beaufort, jak nás zpravuje dotyčný kronikář: Při tom útěku a úprku jim tento kardinál ukazoval prapory, totiž papežský a říšský, i kříž, a vztyčil je, aby se na ně rozpomněli a neutíkali, a mnoha slovy je napomínal. Nakonec však vida, že nic nepořídí, strhl týž kardinál korouhve, hodil je před Němce na zem a prudce jim lál. Jeden rytíř pak, řečený Kamrovec, zvolal: „Nevím, před kým utíkat, žádného nepřítele nevidím!“ A tak odjel s panem Vilémem ze Švihova do Tachova.²⁾

Po útěku křižáckého vojska čítajícího podle Bartoška 80 000 jízdních a ještě více pěších přikročili husité k obléhání města Tachova a 11. srpna se jim ho podařilo dobýt. Jak praví dotyčný kronikář v překladu E. Kamínkové: „Do hradeb prokopali otvory a těmi násilně pronikli do města. Tam na ulici zabili řečeného Kamrovce s padesáti jeho druhy, Němci i Čechy.“³⁾

V latinském originále Bartoškovy kroniky je dotyčný rytíř Kamrovec označen jako „miles dictus Camrovec“, František Palacký však přeložil toto Bartoškovy označení jako Komárovec,⁴⁾ čímž dal patrně podnět ke spekulacím o původu tohoto rytíře z rodu Pešíků z Komárova.⁵⁾

Více než sto let před vydáním Palackého Dějin však sepisuje barokní genealog Michael Adam Franck von Franckenstein rodopisné dílo o rodu hrabat Voračických z Paběnic s pravým barokním názvem „Syntagma historico-genealogicum de ortu, atque progressu illustrissimae et antiquissimae domus illustrissimorum dominorum, minorum S. R. I. Comitum, et Baronum Woracziczkiorem de Pabienicz“, vydané v Praze roku 1716. V něm se na straně 280 uvádí, že rytíř Kamrovec padlý bitvě u Tachova patřil

k rodu rytířů Kamberských z Kamberka, kteří byli s Voračickými spřízněni. Autor píše o dotyčném statečném a zbožném rytíři, že byl nejslavnější ozdobou svého rodu a Kamrovce a jeho statečnou kohortu přirovnává ke sv. Mořicovi a jeho thébské legii. Bohuslav Balbín a další hagiologové připisovali podle Franckensteina dotyčným padlým při obraně Tachova statut mučedníků katolické církve.⁶⁾

Deset let před vydáním Palackého dějin také vychází v Praze VI. díl kompendia známého historického topografa Johanna Gottfrieda Sommera Das Königreich Böhmen statistisch – topographisch dargestellt, kde autor uvádí našeho rytíře pod názvem „Kamrowetz von Kamberg“, aniž by uvedl jeho křestní jméno. V překladu jeho údaje o Kamrovci zní: „Ačkoliv měšťané (Tachova) byli vedeni od rytířů Kamrovce z Kamberka, Viléma ze Švihova a Jindřicha Černína, aby se 16 dní statečně bránili, nakonec se museli vzdát na milost a nemilost.“⁷⁾ O Kamrovcově smrti Sommer nemluví, z obránců Tachova uvádí navíc Jindřicha Černína, a tak se zdá, že měl k dispozici ještě jiný pramen než Bartoškovu kroniku. Z předních zajatců je vedle Viléma Švihovského z Rýzmburka uváděn ještě Jindřich Žito z Jivjana.

O rodu Kamberských z Kamberka uvádí August Sedláček, že měli v ve znaku černou orlici na zlatém štítě a jako klenot užívali buď křídlo nebo lidskou hlavu.⁸⁾ Jejich nominátním sídlem byl Kamberk (v letech 1949 – 1991 Zlaté Hory, okr. Benešov), hornické městečko s tvrzí, kde se nyní v budově bývalé fary nachází rezidua tvrze. František Palacký řadil nositele erbu orlice do rozrodu tzv. Janoviců, k nimž počítal pány z Janovic a Vimperka, z Kolovrat, ze Žirotní, ze Žďáru a další.⁹⁾ Kamberští z Kamberka nepatřili k nijak movitým zemanům a před husitskými válkami vlastnili zjevně už jen část kamberského statku. V letech 1411 – 1419 držel podstatnou část Kamberka Jan Tožice z Vidova, jenž do rozrodu Kamberských určitě nepatřil. Vedle něho máme nejasné zprávy o spoludržitelích Kamberka a Hlasiva, k nimž patřil i Dalibor z Kamberka, po němž byla roku 1454 povolána na Kamberku odúmrť. Ve prospěch krále Ladislava Pohrobka propadalo městečko Kamberk s tvrzí, vesnice Hlasivo, kolatura kostela sv. Martina v Kamberku, platy, pole, louky, lesy a další příslušenství, které drželi před svou smrtí Otík z Ježova jinak z Vřeškovice, Habart Lopata z Hrádku a Dalibor z Kamberka a jeho děti. Ve jménu Daliborových vnuků Jana a Mikše a vnučky Doroty protestovali proti svolání jejich poručíci Jan Kníže z Načeradce a Ondřej z Načeradce, avšak bezvýsledně.¹⁰⁾ K průbojnějším příbuzným rytířů z Kamberka totiž patřili vladýkové z Chřenovic, užívající také predikátu ze Zruče či z Kamberka, nositelé stejného erbu jako Kamberští,¹¹⁾ z nichž Ctibor a Léva z Chřenovic

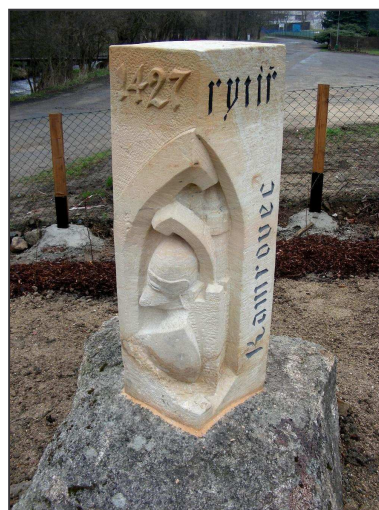
asi od roku 1424 vlastnili Kamberk. Jakým způsobem se ho zmocnili, je nejasné. Jistým vodítkem nám může být jejich konfesionálně-politický profil. Vladykové z Chřenovic se totiž na rozdíl od našeho Kamrovce záhy přidali k husitům. Léva i Milota pečtili už roku 1415 stížný list české šlechty kostnickému koncilu,¹²⁾ během husitských válek se Léva přidal k táboorskému bratrstvu a jeho bratr Milota na Bohdanči byl zase spojencem Pražanů a na čáslavském sněmu roku 1421 byl zvolen za jednoho ze zemských správců.¹³⁾ Ze spolumajitelů Kamberka byl jistě nejvýraznější postavou Habart Lopata z Hrádku, jenž se svým hradem Lopatou byl v roce 1427 počítán k oporám katolické strany. Právě v dotyčném roce proběhla zmíněná V. křížová výprava, při níž náš Kamrovec z Kamberka v Tachově zahynul. Zdá se tedy, že husitské války způsobily mezi vlastníky kamberského statku ostrý řez a můžeme oprávněně předpokládat, že majetkové změny na Kamberku proběhly spíše násilnou než legální cestou. Kamrovec a Habart Lopata byli z Kamberka vypuzeni a kamberskou tvrz ovládli vladykové z Chřenovic. Léva z Chřenovic po husitských válkách prodal roku 1437 tvrz a poplužní dvůr v Kamberku, rentu 18 kop grošů na dvorech v Kamberce a Hlasivu Otíkovi z Ježova, Janu Lopatovi z Hrádku a jeho sestře Kateřině, vdově po Ctiborovi z Chřenovic, za 250 kop grošů.¹⁴⁾

V torzovité genealogii Kamberských z Kamberka tedy narážíme po Daliborovi z Kamberka na výpadek jedné generace, totiž dětí Daliborových, do níž nejspíše mohl náležet náš Kamrovec. Na Kamberce ještě měla roční rentu dvou kop grošů Nabka z Kamberka, kterou po Nabčině smrti nárokovala Eliška z Kamberka, snad její sestra. Jako poručník Elišky z Kamberka vystupoval u komorního soudu Kubík z Načeradce, jenž se také ničeho nedomohl.¹⁵⁾ Protože jako poručníci Kamberských z Kamberka vystupují tři členové rodu z Načeradce a Kubík z Načeradce označuje Elišku z Kamberka přímo jako svou tetu, je zřejmé, že tento rod se znakem růže byl s Kamberskými blízce spřízněn. Proč úředníci dvorských desek nezapsali jména a počet Daliborových dětí není jasné, patrně to již pro provolání odumrtí nebylo podstatné.

Přízvisko Kamrovec, kterým byl náš rytíř obdařen, je etymologickou záhadou. Nejspíše by se mohlo jednat o obdobu zdvojeného predikátu Kamberský z Kamberka, obdobné příklady totiž nalézáme i u jiných českých rodů (Malovec z Malovic, Budovec z Budova, Šárovec ze Šárova, Holkovec z Holkova, Krchlebec z Krchleb, Běškovec z Běškovic apod.). Málo pravděpodobné je odvození od staročeského „kamel“ (z latinského camelus), tj. velbloud, i když by tomu napovídal výskyt tohoto přízviska u některých členů rodu.

U potomků Dalibora z Kamberka se totiž v druhé polovině 15. století objevuje příjmení Velbloud („Velblúd“) z Kamberka, aniž by bylo možné se dopátrat vzniku tohoto unikátního přízviska, jímž se ve staročestíně označoval jak velbloud, tak slon.

Za vlády krále Vladislava Jagellonského proslul jako zdatný turnajový borec Mikuláš Velbloud z Kamberka, jak uvádí Starý letopisec k roku 1483: „Tehdy král Vladislav jel jest z Prahy před morem do Plzně a tu dvořané počali mu mříti. A tu umřel jest jeden statečný dvořenín, jménem Mikuláš Velbloud, a nebylo znamenitějšího honce v kolbách na všem dvoře králově, a ten byl veliký milovník přijímání těla a krve boží pod obojí způsobou. A tu v Plzni při jeho smrti kněží protivní usilovali ho svést, a on než by

Tachovsko, lokalita Rychta, symbolický památník rytíře Kamrovce (foto R. Soukup).

odstoupil od pravdy boží, raději bez svátosti umřel. Proto tu v Plzni poctivě jest pochován“.¹⁶⁾

Dotyčný Mikuláš byl nepochybně oním Mikšem, vnukem Dalibora z Kamberka, jemuž král Ladislav Pohrobek odepřel pretenze na kamberském statku. Ve válce poděbradské jednoty s katolickou strakonickou jednotou nacházíme Mikuláše

z Kamberka na straně zemského gubernátora Jiřího z Poděbrad, s nímž byl v roce 1453 také na tažení proti Sasku. Nejpозději roku 1457 je Mikuláš ženat s Kateřinou z Osného z nevýznamného zemanského rodu usídleného ve vesnici nedaleko Kamberka. Král Ladislav Pohrobek udělil Kateřině provdané z Kamberka a její sestře Zdince provdané z Bradáčova poplužní dvůr v Osném s polnostmi a rybníky jako odumrtí po jejich bratrovi Petrovi z Osného.¹⁷⁾

Když se Mikuláš roku 1474 neúspěšně soudil s Bohušem z Drahobudic o nějaké poddané u komorního soudu, je tu uveden s přízviskem Velbloud („Velblúd“).¹⁸⁾ Od téhož roku je Mikuláš uváděn jako dvořan krále Vladislava Jagellonského a vlastník výstavného Bechyňovského dvojdomu na Starém Městě v Praze. V roce 1475 však toto své pražské sídlo prodal za 47 a půl kopy grošů staroměstskému sladovníku Janovi.¹⁹⁾ Poté společně s druhou manželkou Markétou, synem Petrem a dcerou Barborou zakoupil roku 1476 na Slovensku od Benedikta Elefánthyho na Lefantovcích statek Somkerec neboli Dřínové v bratislavském komitátu.²⁰⁾ Důvody této koupě na území uherského království Matyáše Korvína, s nímž český panovník Vladislav Jagellonský válčil do roku 1478, není jasný. Nespokojenost s dvořanskou službou asi nepřipadá v úvahu, neboť Mikuláš do své smrti, jak dokládá zmíněný Starý letopisec, v panovníkově službě zůstal. Na konci roku 1474 však bylo mezi Matyášem Korvínem a Vladislavem Jagellonským uzavřeno ve Vratislavi příměří až do roku 1477 a právě v této době dochází k zakoupení Somkereku. K seznámení Mikuláše s Benediktem z Elefánthy mohlo nejspíš dojít na jednání o dotyčném příměří ve Vratislavi, kde jednající panovníky doprovázely jejich dvorské suity.

Na velkolepém červencovém sjezdu roku 1479 v Olomouci, kde králové Vladislav Jagellonský a Matyáš Korvín ratifikovali mírovou smlouvu, mohl také stěží Mikuláš chybět. Olomoucká jednání byla provázána častými festiviti, mezi nimiž hrály rytířské turnaje přední roli. Na nich nejspíš získal Mikuláš z Kamberka věhlas, o němž mluví Starý letopisec, a patrně i nějaké ceny, které vylepšily jeho finanční situaci. V úředních dokumentech je Mikuláš nazýván „Velblúd“ opět v březnu roku 1481, kdy se úspěšně soudil s Annou z Jičíněvsí o Třebovětici.²¹⁾ Vzniká otázka, zda Mikulášovo přízvisko nesouvisí

s příbuzenstvím se slovenským rodem Elefánthyů, kteří měli ve znaku slona, jenž byl ve staročeštině také označován jako velbloud. O původu druhé Mikulášovy manželky Margarety se nelze v pramenech české proveniencie ničeho dopátrat a je možné, že patřila do rodu Elefánthyů či jejich příbuzenstva.

Vzdor Mikulášově proslulosti se jeho potomci majetkově ani hodnostně nijak významně neprosadili. Zůstávali až do svého vymření ve stavu rytířském a není nic známo o tom, že by drželi nějaký význačný úřad nebo hodnost. Současně s Mikulášem se vyskytuje Něpr „de Carmberg“, jenž roku 1474 společně s Janem Zoubkem z Caltova obdržel od krále Vladislava odůmrť v Libkově.²²⁾

Mikulášův syn byl patrně Mikuláš Kamberský z Kamberka, jenž roku 1496 získal od krále Vladislava odůmrť v Zajíčkově a v Rovné u Pelhřimova a vesnici Lhotu u Kout na Tábořsku, poté je v roce 1534 uváděn seděním na Jemništi.²³⁾ Otcovo přízvisko užíval ještě Petr Velbloud z Kamberka, v letech 1510 – 1534 držitel Lipničky. Stejnomený syn Petrův užíval již přízvisko Perknovský z Kamberka, podle statku Perknov.²⁴⁾ Někteří členové rodu byli v klientském poměru k mocným panským rodům, jako zmíněný Petr, jenž byl leníkem pánů z Lipé,²⁵⁾ a Jiřík Kamberský, jenž byl v letech 1529 – 1534 komorníkem nejvyššího kancléře Adama z Hradce a jeho syna Jáchyma.²⁶⁾

O posledních členech rodu Kamberských z Kamberka, kteří sídlili již po měšťanskou v Kutné Hoře, se zmiňuje ve svých Pamětech Mikuláš Dačický z Heslova. Jan Kamberský z Kamberka přebýval již před rokem 1612 v kutnohorském Krbcovském domě a vedle toho držel statek Nemojov na Čáslavsku. V roce 1618 mu zemřel v mladém věku jediný syn Bohuslav Karel, čímž se Jan stal posledním mužským členem rodu.²⁷⁾ Přidal se ke stavovskému povstání proti Habsburkům a roku 1623 byl potrestán částečnou konfiskací Nemojova.²⁸⁾ Podle dalších zpráv o Janovi Kamberském je zřejmé, že konvertoval ke katolické víře, aby nemusel odejít do emigrace. Poslední záznam o Janovi Kamberském je z roku 1658, kdy semináři jezuitské koleje v Kutné Hoře věnoval 1000 kop míšeňských grošů.²⁹⁾ Význačnou památkou na manželku Jana Kamberského Markétu Eufemii je barokní kazatelna na třetím pilíři hlavní lodi v chrámu sv. Barbory v Kutné Hoře. Zlatý nápis na ní hlásá, že ji nechala k větší slávě boží zhotovit Markéta Eufemie Kamberská rozená z Dobřenic roku 1665. To už zřejmě byl Jan Kamberský, možná potomek našeho Kamrovce, po smrti.³⁰⁾

Poznámky: 1) Podrobně o bitvě u Tachova V. Bystrický – K. Waska, O vyhnání křižáků z Čech roku 1427 (Husitské vítězství u Stříbra a Tachova), Plzeň 1982, naposled J. Jánský, Kronika česko-bavorské hranice II, Domažlice 2003, s. 21 ad. 2) Historia Bartossek seu Bartholomaei de Drahonicz in: Monumenta historica Boemiae, Tomus I., ed. Gelasius Dobner, Praha 1764, s. 155: „Quidam vero miles dictus Camrowecz: nescio, contra quem fugere, neminem video inimicum...“ Český překlad Bartoškovy kroniky je v souboru pramenů nazvaných Ze zpráv a kronik doby husitské, Praha 1981, ed. I. Hlaváček, překlad E. Kamínková, s. 231 ad. 3) Zde je nepřesný překlad originálu, který zní: „ibi in plutea praedictum militem Camrowecz cum quinquaginta ipsius sociis Teutonicis, et Bohemis interfece-runt“. Pluteus případně pluteum není ulice ale ochranný plot nebo předpraší na náspech fortifikací. Kamrovec a jeho spolubojovníci tedy padli při obraně nějakého tachovského

opevnění, nikoliv v ulicích Tachova. 4) F. Palacký, Dějiny národa českého v Čechách a v Moravě III, Praha 1894, s. 386. 5) V. V. Tomek, Dějepis města Prahy IV, Praha 1879, s. 390, má správný převod Kamrovec, zatímco K. V. Zap, Vypsání husitské války, Praha 1868, s. 251, opakuje po Palackém tvar Komárovec. Domněnku o Kamrovci jako příslušníku rodu Pešíků Komárova viz Bystrický – Vaska, c. d., s. 39, pozn. 169. 6) M. A. Franck von Franckenstein, c. d., s. 280. 7) J. G. Sommer, Das Königreich Böhmen statistisch – topographisch dargestellt, VI. Band, Pilsner Kreis, Prag 1838, s. 199: „Obwohl die Bürger von der Ritters Kamrowetz von Kamberg, Wilhelm von Schwihow und Heinrich Černín angeführt, sich 16 Tage lang tapfer vertheidigen, so mussten sie sich doch zuletzt auf Gnade und Ungnade ergeben“. Překlad autor. 8) A. Sedláček, Hradky, zámky a tvrze Království českého, díl IV., Praha 1933, s. 238, a též, Atlasy erbů a pečeti české a moravské šlechty, sv. 2, ed. V. Růžek, Praha 2001, s. 406. M. Kolář v Českomoravské heraldice I, Praha 1902, s. 199, blasonuje orlici Kamberských s ženskou hlavou a A. Sedláček v Českomoravské heraldice II, Praha 1925, s. 143, uvádí orlici s lidskou hlavou jako původní rodový znak s tím, že Jiří z Kamberka měl r. 1534 ve štítě prostou orlici a hlavu jako klenot. 9) F. Palacký, Dějiny národa českého v Čechách a v Moravě, díl I., Praha 1894, s. 493 – 494. 10) Desky dvorské království Českého, díl IV, částka 1, Čtvrtá kniha provolací z let 1453 – 1480, ed. G. Friedrich, in: Archiv český, díl XXXVII, Praha 1941, s. 699 – 700. 11) A. Sedláček, Atlasy erbů a pečeti, s. 400. 12) A. Molnár (ed.), Husitské manifesty, Praha 1980, s. 245 a 247. 13) M. Kolář, heslo Kamberský z Kamberka, Ottův slovník naučný, 13. díl, Praha 1898, s. 832. 14) Desky dvorské, díl IV, částka 1, s. 700. 15) Desky dvorské království Českého, díl IV, částka 2, Čtvrtá kniha provolací z let 1453 – 1480, ed. G. Friedrich, in: Archiv český, díl XXXVII, Praha 1941, s. 873, 880, 884 a 891. 16) Staří letopisové čeští in: Dílo Františka Palackého, sv. 2, ed. J. Charvát, Praha 1941, s. 198. 17) Desky dvorské, díl IV, částka 2, s. 748 – 749. 18) V. V. Tomek, Dějepis města Prahy, díl IX, Praha 1893, s. 264; J. Čarek, Z dějin staroměstských domů. In: Pražský sborník historický XIII. Praha 1981, s. 6. 19) Registra soudu komorního, Archiv český, díl VII., ed. J. Kalousek, Praha 1887, s. 480. 20) E. Fügedi, The Elefánthy. The Hungarian Nobleman and His Kindred. Budapest 1998, s. 113 a 165, pozn. 110. 21) Registra soudu komorního, Archiv český, díl VII., s. 562. 22) Desky dvorské království Českého, díl IV, částka 2, s. 1111 – 1112. 23) M. Kolář, c. d., tamtéž. 24) A. Rybička, Doplnky k Památkám města Humpolce, Památky archaeologické a místopisné, díl IV., Praha 1860, s. 94. 25) Mezi many, které Jan z Lipé propustil 1. ledna 1533 z lenního závazku je uváděn mezi jinými také Petr Velbloud z Kamberka na Lipničce, viz Archiv Koruny české, sv. 7., ed. A. Haas, Praha 1968, listina 44, s. 30. 26) M. Kolář, c. d., tamtéž, uvádí Jiříka Kamberského pouze jako komorníka Adama z Hradce, ten však zemřel již r. 1531 a proto musel být Jiřík ještě komorníkem za Adamova nezletilého syna Jáchyma. 27) Paměti Mikuláše Dačického z Heslova, sv. 2, ed. A. Rezek, Praha 1880, s. 188. 28) T. V. Bílek, Dějiny konfiskací v Čechách, Praha 1882, s. 227. 29) T. V. Bílek, Statky a jmění kollejí jezuitských, klášterů, kostelů, bratrstev a jiných ústavů v království Českém od císaře Josefa II. zrušených, Praha 1893, s. 73. 30) J. Roháček, Nápis města Kutné Hory, Praha 1996, s. 138.